Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Викладене вище визначає гостру потребу в розробці адекватних сучасному стану механізмів оптимізації державного управління, яке забезпечувало б виконання соціальних гарантій населення на основі підвищення ефективності функції контролю в процесі управління соціально-економічними системами на регіональному рівні.

Список використаних джерел

1. *Бєлєнький П.* Регіональна політика збалансованого соціально-економічного розвитку / П. Бєлєнький, О. Другов // Регіон. екон. - 2005. - № 1. - С. 96-106.

2. *Бутинець Ф. Ф.* Контроль і ревізія / Ф. Ф. Бутинець, С. В. Бардаш, Н. М. Малюга, Н. І. Петренко. - Житомир : ЖІТІ, 2000. - 512 с.

3. *Дрозд І. К.* Контроль економічних систем : монографія / І. К. Дрозд. - К. : Імекс-ЛТД, 2004. - 312 с.

4. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. З. С. Варналія. - К. : Знання України, 2005. - 498 с.

5. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості : зб. матеріалів "круглого столу" / за ред. С. О. Білої. - К. : НІСД, 2011. - 88 с.

6. *Шевчук В. О.* Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології) : монографія / В. О. Шевчук. - К. : Київ. держ. торг.-економ. ун-т, 1998. - 371 с.

Сергій Могильний,
кандидат філософських наук, доцент,
докторант ДРІДУ НАДУ

Інноваційні технології роботи місцевої влади з органами самоорганізації населення

Досліджуються становлення та розвиток інноваційних технологій роботи державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування з органами самоорганізації населення.
Ключові слова: територіальна громада, місцеве самоврядування, державний службовець, посадова особа місцевого самоврядування, інновація, технологія, орган самоорганізації населення.

The article analyses development of innovative technologies applied to interaction between state government officials, local self-government officials and non-governmental community groups.
Key words: community, local self-government, state government official, local self-government official, innovation, technology, non-governmental group.

Постановка проблеми. В умовах формування української державності набула актуальності проблема муніципальної реформи, мета якої полягає у створенні повноцінного місцевого самоврядування, що є важливою озна-

кою демократичної правової держави. Ключову роль у цьому процесі відіграють кадри державних службовців місцевих органів влади та посадових осіб органів місцевого самоврядування. В сучасних умовах їх креативний потенціал стримує існуюча в Україні модель місцевого самоврядування, яка суттєво обмежує, а нерідко й унеможливлює реалізацію багатьох вироблених і перевірених практикою західноєвропейських держав принципів місцевого самоврядування - субсидіарності; самостійності у вирішенні віднесених до відання місцевого самоврядування питань; свободи місцевої ініціативи в межах закону тощо [1, с. 25].

Одним із механізмів розв'язання цієї проблеми є формування партнерських відносин між владою і суспільством на місцях завдяки витворенню та упровадженню в практику технологій сприяння органам самоорганізації населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У загальнометодологічному, юридично-правовому та категоріальному плані науки державного управління цю проблему в різних аспектах досліджують С.Серьогін, В.Бакуменко, А.Ант, Н.Нижник, О.Оболенський, В.Пархоменко та ін.

Однак у роботах вітчизняних науковців не було приділено належної уваги виробленню і подальшому впровадженню інноваційних технологій муніципального менеджменту в контексті налагодження практичної діяльності органів влади та їх взаємостосунків з органами самоорганізації населення. Поза увагою залишилися конкретні питання проведення незалежної громадської експертизи діяльності органів влади на місцевому рівні, їх ролі у творенні інноваційних технологій муніципального менеджменту, сприяння органам самоорганізації населення.

Метою статті є визначення базових світоглядних концепцій щодо державного та муніципального стимулювання діяльності органів самоорганізації населення. Для цього ставиться завдання дослідити шляхи піднесення реального престижу органів самоорганізації населення, ролі соціального моніторингу та інноваційних технологій в посиленні ефективності їх зворотного впливу на дії влади, відповідальної за співпрацю з територіальною громадою, внести відповідні пропозиції щодо створення оптимальних умов співпраці місцевої влади, органів самоорганізації населення, територіальної громади та суспільства.

Виклад основного матеріалу. Особливої уваги ця проблема набула у зв'язку з настійною необхідністю підняти рівень і авторитет місцевого самоврядування як гарантованого державою права та реальної здатності територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [4, с. 19].

З огляду на це перед науковцями, які досліджують об'єктивні процеси взаємодії на рівні "влада - громада", постає завдання визначити, яким саме шляхом слід забезпечити членам територіальної громади можливість поєднувати колективне обговорення питань і прийняття рішень з їх особистою активністю та ініціативою, налагоджувати активний діалог влади з мешканцями громади і тим самим сприяти розвиткові місцевого самоврядування. За викликаної політичною нестабільністю та соціальними потрясіннями домінанти загальної пасивності та апатії багатьох прошарків населення необхідне впровадження справді інноваційних підходів до відродження на практиці і стимулювання діяльності органів самоорганізації населення, що й передбачено ст. 14 Закону про місцеве самоврядування в Україні [4].

Такі органи у вигляді громадських домових, вуличних, квартальних, дільничних комітетів, як відомо, були започатковані іще в 70 рр. минулого століття у Радянській Україні. Діяльність цих формувань полягала в сприянні відповідним місцевим Радам та їх виконавчим комітетам втілювати в життя рішення партійних і радянських органів. Однак їх робота мала однобічний характер, а тому особливою повагою й довірою населення не користувалась, тим більш, найініціативніші представники громадськості у таких органах не гребували втручанням у приватне життя співвітчизників, а це завжди викликало глумливу реакцію сатириків та гумористів, як, наприклад, у відомому фільмі Е.Рязанова: не купиш лотерейного квитка - відключимо газ! Звісно, за таких умов про реальну самоорганізацію населення можна було лише мріяти. Та й нині ці органи все ще не посіли визначеного для них вітчизняним законодавством місця в житті територіальних громад. Але важко погодитися з тими авторами, які, посилаючись загалом справедливо на цю дійсно прикру обставину, вважають спірним "включення до системи місцевого самоврядування в Україні органів самоорганізації населення, які не мають встановленого законом статусу, хоча його встановлення в майбутньому передбачається" [7, с. 66]. За такої логіки, спірними можна вважати і ст. 1 [5, с. 463], й інші статті Конституції України, які мають суто декларативний характер і не можуть сьогодні в принципі бути підкріпленими реальними достатніми ресурсами.

Відмінність нинішнього законодавства про місцеве самоврядування, яке й справді потребує не просто удосконалення, а докорінних змін, від подібних актів радянського часу у принциповому плані полягає в юридичному закріпленні ***права*** територіальної громади та її членів створювати органи самоорганізації населення за ***власною ініціативою***, а не за вказівками зверху. Часто як тільки статус таких органів, як у радянські часи, офіційно узаконюється, з'являється чергова мертвонароджена структура. І тоді виникає нарікання на те, що такі органи діють лише в окремих мікрорайонах, вулицях, будинках завдяки ентузіастам, згодним працювати для громадської ко-

ристі без винагороди за працю, а їх справді цінний досвід не набуває поширення, а то й згортається [7, с. 65-69].

Та саме в цьому, на наш погляд, якраз і є ***позитив***. Народжена в одному місці корисна ініціатива, яка і є, за визначенням, інновацією, завдяки наявності сучасних засобів комунікації стає доступною для запозичення в іншому місці і через активну діяльність нових ентузіастів обростає деталями, подробицями, стає, нарешті, ***інноваційною технологією***, що через солідне наукове обгрунтування може дати імпульс до творчості законодавцям.

Розробці таких технологій передують зазвичай серйозні соціологічні дослідження. Вони засвідчують, що апатія населення до загальноміських справ викликана, як правило, браком підтримки їх потенційних можливостей з боку місцевої громади. З'ясовується, зокрема, що на 5% активних громадян припадає 30% таких мешканців, які воліють їм не заважати, а 65% взагалі не схильні самостійно помічати ті процеси, що тривають довкола них [11]. Посилання на громадську байдужість стали практично повсюдно використовуватись для виправдання провалів або невдач управлінських груп різних рівнів, хоча на практиці відомі лише поодинокі успішні проекти залучення громади (колективу) до спільних дій.

Громада є лиш способом спільного існування індивідуальної непідробності і міжосібної гармонії, за яким люди набувають здатності функціонувати з колективною синергетичною енергією, що перевищує арифметичну суму їх індивідуальних енергій. Саме ця обставина дає напрям розвитку і поширення у сучасному світі комунікативної філософії, яка підкреслює потребу людей жити і бути взаємопов'язаними завдяки спільному колу цінностей, прав і обов'язків. Громада, таким чином, виявляє себе як динамічне ціле, що з'являється тоді, коли група людей бере участь у звичних ритуалах, взаємозалежить, спільно ухвалює рішення, ототожнюючи себе з частиною цілого, що являє собою щось більше, ніж механічна сума їх відносин на індивідуальному рівні. У громаді люди тривалий час присвячують добробуту самих себе, один одного і всієї групи.

Ці, здавалося б, теоретичні розмірковування мають суто практичну спрямованість. Адже політична практика цивілізованих країн переконливо підтверджує, що міцний зв'язок громадян з органами управління є основою стабільності розвитку регіону і в цілому держави, ефективного демократичного устрою. Від його міцності залежить ефективність дій влади. Це, закладене в Європейській хартії самоврядування, положення ще й досі не стало пріоритетом стратегічного розвитку в Україні. Однак спроби його реалізації на практиці уже відчутні в ряді міст України.

Наведемо кілька прикладів, що підтверджують на практиці висловлені нами тези. Так, у Подільському районі м. Києва у 1990-1994 рр. була відпрацьована дієва система самоорганізації населення в мікрорайонах, що

діяла на підставі затвердженого районною радою Положення. У кожному з шести мікрорайонів діяв комітет територіального самоврядування, що був наділений правом юридичної особи, мав фінансову і господарську самостійність і трьох працівників, які зараховувались до штату районної ради. Головні завдання комітетів самоврядування полягали в благоустрої території, соціальному захисті населення, контролі за використанням нежитлових приміщень їх орендарями тощо. "Досвід Подільського району столиці щодо самоорганізації населення мікрорайонів дістав свого часу визнання. На жаль, він не лише не набув поширення, але і в самому Подільському районі, починаючи з 1995 р., роботу комітетів у мікрорайонах було фактично згорнуто" [7, с. 67]. Причина невдачі цієї інновації, можливо, полягала в тому, що її автори розраховували на звичні для української бюрократії адміністративно-територіальні важелі, а не на ментальність самих мешканців міського району. Досить було змінитись міській владі, як усе, що робила стара влада, зазвичай оголошувалось неправильним, недієздатним.

У Бердянську Запорізької області пішли дещо іншим шляхом. Після виборів 1998 р. тут була здійснена спроба закладення своєрідної майстерні самоврядування під популярним у той час девізом "Не поруч, а разом!". Почали з перепідготовки кадрів і реалізації проектів партнерства громад. Практично всі управлінці та більшість депутатів міської ради, керівників суспільно-політичних об'єднань пройшли курс навчання за Міжнародною програмою ООН "Майбутнє міст XXI" у Київському центрі муніципального менеджменту.

Літня школа "Україна - Хабітат", що упродовж трьох років працювала в Бердянську, стала базою підготовки і перепідготовки муніципальних кадрів. З 1999 р. місцева влада приступила до співпраці з координаторами українсько-американської програми "Партнерство громад для розширення досвіду місцевого самоврядування". Було проведено низку спеціальних соціологічних досліджень.

Тільки після цього територію міста, з урахуванням історично усталеної традиції, розділили на 12 самоврядних мікрорайнів. Пізніше, за бажанням самих жителів, їх контури дещо змінювались, але сам принцип поділу враховував своєрідність історико-культурної традиції. З самого початку існування міста у ньому існувала рибальська Слободка, німецька Колонія, припортовий житловий масив Ліски, військове містечко, історичний Центр тощо. У кожний із них на громадських засадах призначили інспектора, що є повноважним представником міського голови. Його завдання полягало не в здійсненні контрольних чи наглядових функцій, а в організації конкретної роботи з населенням.

У кожному районі були створені виборні комітети та Центри громадських ініціатив. З кожним роком вони наділялися все більшими, окремими

від інших матеріальними і фінансовими повноваженнями. Витворилась, по суті справи, нова форма самоорганізації населення, і у цьому контексті Бердянськ з повним правом можна назвати першовідкривачем. У кожному мікрорайоні з ініціативи самого населення почали виникати будинкові, вуличні, квартальні та інші комітети.

Результати роботи рад мікрорайонів засвідчують правильність обраного шляху. У кожному з них з'явилися нові зелені зони, місця відпочинку жителів, були започатковані свята мікрорайонів. Їх мешканці беруть участь у плануванні розвитку своїх територій і самостійно розподіляють виділені для потреб мікрорайону бюджетні кошти. У мікрорайоні одного з виборчих округів по виборах у міськраду (округ № 32, депутат С.Воробйова) створена поки що єдина в місті рада округу, але ця ідея пробляється й іншими депутатами, зацікавленими особами.

Органи самоорганізації населення не можуть зникати, якщо вони не є плодом творчості бюрократа заради звіту чи "галочки" у графі проведених "заходів". Разом з тим маємо справу ще з одним характерним феноменом: утворення одного самоуправлінського органу викликає ланцюгову реакцію появи нових. Услід за радами мікрорайонів масово з'являються в Бердянську й інші органи самоорганізації населення. Сьогодні в приватному секторі міста працюють і виявляють неабияку активність і принциповість 33 вуличних комітети, а в секторі багатоповерхових будинків міста - будинкові комітети і 25 об'єднань співвласників багатоквартирних будинків. Уже працюють дві приватні житлово-експлуатаційні контори. Таким чином, і в комунальній сфері міста знаходять поширення нові форми управління житловим фондом.

Однією із сполучних ланок між міською владою і територіальною громадою стали уповноважені, які працюють у всіх мікрорайонах. Результатом цієї роботи стала активізація населення, особливо в питаннях, що стосуються розпорядження бюджетними коштами, виділеними цільовим способом безпосередньо для мікрорайонів, планування невідкладних робіт тощо. У мікрорайони перенесли центр своєї діяльності місцеві осередки політичних партій і громадських рухів, національно-культурні товариства, релігійні конфесії і молодіжні формування, міська рада старійшин, клуб ділових людей, жіночі об'єднання, координаційна рада "Згода" тощо.

Самоврядування просто немислиме без активної участі в ньому суспільно-політичних організацій. І одне з двох: або вони будуть існувати кожен сам по собі, а перед виборами стихійно лаштуватися в протиборчі угруповання, або ж їх неабиякі кадрові ресурси згуртуються в рамках об'єднаного загальноміського руху.

Для систематичної роботи в цьому напрямі підготовлена і реалізується спеціальна програма дій. Оскільки самодіяльних структур досить багато, зустрічі з їхніми активістами плануються заздалегідь і незалежно від май-

бутніх виборів, тим більше, що створювалися вони заради живої цілком зрозумілої всім справи, а не PR-кампаній. Вироблений своєрідний стиль і регламент проведення цих зустрічей. Наприклад, збираються лідери всіх молодіжних організацій разом. Їм пропонують представитись і коротко розповісти про свої справи, про те, які виникають проблеми. Природно, кожний розповідає, що зроблено за останні півроку, що планується зробити, міський голова і присутні на зустрічі члени виконкому реагують на пропозиції, уточнюють, чим саме може допомогти адміністрація.

Такі зустрічі заряджені патріотизмом і любов'ю до міста. Сам їх тон є в жодному разі не критично-агресивним, а доброзичливим, з перенесенням загальної уваги на реальні проблеми міського життя. В результаті такого жвавого спілкування визрівають конкретні ідеї та проекти, що потім фінансуються на конкурсній основі з місцевого бюджету як важливі складові молодіжних, жіночих, ветеранських та інших програм. До речі, проведена завдяки соціальному моніторингу діагностика потреб і інтересів молоді послужила основою для розробки програми припинення відпливу обдарованої молоді з міста.

Результатом усієї цієї роботи стало об'єднання задовго практично всіх політичних і суспільних сил у єдиний патріотичний рух - "Союз суспільно-політичних сил Бердянськ - наш спільний Дім". У 2008 р. в результаті політичного протиборства змінилась міська влада, запрацювали суди, визначаючи взаємини між старою і новою владою. Але в жодної із протиборствуючих сторін не з'явилось навіть гадки посягнути на усталену форму самоорганізації населення, оскільки ідея йшла знизу, від самих людей, а не від органів місцевої влади та посадових осіб місцевого самоврядування. Вони лише виконували волю самих жителів.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, впровадження соціального моніторингу та інноваційних технологій у діяльність органів місцевого самоврядування може істотним чином посилити ефективність їх діяльності через механізми зворотного впливу територіальної громади на дії влади. Проблема створення оптимальних умов співпраці місцевої влади, органів самоорганізації населення, територіальної громади та суспільства потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. *Ант А.* Чи буде самоврядування в Україні європейським? / А. Ант // Віче. - 1998. - № 10. - С. 25-26.

2. *Бакуменко В. Д.* Прийняття рішень в державному управлінні : навч. посіб. [у 2 ч.] / В. Д. Бакуменко. - К. : АМУ, 2010. - Ч. 1. Теоретико-методологічні засади. - 300 с.

3. *Баранов В.* PR-авильный выбор. Стратегия и тактика муниципальных выборов / В. Баранов, С. Могильный. - Бердянск, 2004. - 408 с.

4. Закон про місцеве самоврядування в Україні. Науково-практичний коментар. - К., 1999. - 398 с.

5. Конституція України: Із змінами та доповненнями, внесеними Законом України від 8 груд. 2004 р. № 2222-IV // Кравченко В. В. Конституційне право України. - К. : Атіка, 2006. - С. 483-533.

6. *Могильний С.* Соціальний моніторинг в системі управління якістю муніципальних послуг // Організація соціального моніторингу якості надання муніципальних послуг : метод. матеріали / А. Фойт, В. Царакаєв, І. Саввон, І. Бокатa, С. Могильний. - Бердянськ : АРІУ, 2005. - С. 4-26.

7. *Пархоменко В.* Проблеми місцевого самоврядування в Україні 1990-х років / В. Пархоменко. - К. : Укр. кн., 1999. - 252 с.

8. *Серьогін С. М.* Державний службовець у відносинах між владою і суспільством : монографія / С. М. Серьогін. - Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2003. - 456 с.

9. Синергетичні засади державного управління в умовах реформ : монографія / С. М. Серьогін, І. В. Письменний, І. І. Хожило та ін. - Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2007. - 194 с.

10. Статут територіальної громади м. Бердянська. - Бердянськ, 2000. - 64 с.

11. Громадський центр наукових досліджень "Північне Приазов'я". - Режим доступу : http://center.berdyansk.net

Олена Оржель,
кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри європейської інтеграції НАДУ

Територіальний вимір згуртування ЄС

У статті розкрито зміст поняття "територіальне згуртування", виявлено його місце у сучасній концепції економічного, соціального та територіального згуртування ЄС.
Ключові слова: економічне, соціальне та територіальне згуртування, Лісабонська стратегія, конкурентоспроможність, територіальний розвиток.

The article explores the concept of "territorial cohesion"; identifies its functions and place in the contemporary theory of economic, social and territorial cohesion of the EU.
Key words: economic, social and territorial cohesion, Lisbon Strategy, competitiveness, spatial development.

Постановка проблеми. Розбіжності у розвитку регіонів і держав, що утворюють ЄС, є старою проблемою Європейського континенту, для подолання якої ЄС докладає зусиль з перших років свого існування. Хоча жоден із регіонів, які входять до складу ЄС, не погіршив свого соціально-економічного стану після вступу до ЄС, диспропорції у їх розвитку й досі залишаються суттєвими. Вони поглибилися із розширенням ЄС на Схід у 2004 та 2007 р.; ситуацію ускладнюють глобалізація, демографічна криза, кліматичні зміни та інші фактори.

Одним із інструментів розв'язання старих і запобігання майбутнім проблемам, зокрема розбіжностей у розвитку регіонів, є Лісабонський до-